

TAVATTUN

Yahudilerin Avrupa’da horlanp aşağılandıkları ve gettolarda yaşamaya mecbur bırakıldıkları zaman, onların da Tevrat’ı kendilerine vatan edindikleri, varlıklarını Tevrat’ta devam ettirdikleri söylenir. Bu tespit ne kadar doğrudur onu tam bilmek pek mümkün görünmüyor. Ancak bu ifadelerde bir gerçeklik payı olduğuda aşıkâr. Eğer bu tespitler doğruysa biz bir kitabı vatan edinilmesinden ne anlamalıyız? İnsanlar hangi durumlarda ve hangi şartlarda bir kitabı kendilerine vatan edinirler? Gerçekten böyle bir şey mümkün mü? Kitaptan vatan olur mu? Avrupa Yahudi tarihinden anlaşıldığı kadarıyla, Yahudiler’e yaşadıkları topraklar kendilerine dar edildiğinde, içinde yaşadıkları cemiyet Yahudileri dışladığında sığınacak vatanları kalmadığında onlarda Tevrat’a sığınmışlar. Tevrat okuyarak kimliklerinin devamı için zorunlu olan kültürlerini ve tarihlerini öğrenmişler ve bu vesileyle varlıklarını muhafaza etmişler. Bu durumda Tevrat’ı vatan edinme sadece tarih ve kültürlerinin farkına varmanın ötesinde bir şey olmalı. Bu yolla belki de onlar hissi olarak Tevrat’a bağlanarak kendi iç, psikolojik dünyaların da inşa ediyor olmalılar. Buradan Tevrat’ı tavattun etmenin binlerce yıl Yahudi geleneği ve kimliğinin devam etmesinde çok önemli bir rolü olmalı sonucuna ulaşabiliriz.

Risalelerin bir kimlik, daha doğrusu bir meşrep oluşturması süreci üzerine düşünürken yukarıda sözünü ettiğim tespit aklıma geldi. “Tavattun” kavramını acaba Risaleler için de kullanmak mümkün mü? Üstad Said-i Nursî’nin talebeleri kendilerine bu vatan dar edildiğinde Risaleleri vatan edinmiş olabilirler mi? Ben bu sorulara müsbet cevap vermenin mümkün olduğunu düşünüyorum. Üstad Said-i Nursi hazretleri o çileli hayatlarında daha çok Risale-i Nur tedrisiyle meşgul olmuş ve yazılmasına çok değer vermişti. Kendileri hayattayken Risaleleri okuyan, yazan ve neşreden fedakar Nur Talebeleri vardı. Bunların sayıları birkaç bin olsa da has talebelerinin sayısı bir kaç yüzü geçmemekteydi. Üstad dar-ı bakaya irtihal ettikten sonra, normalde olan ve beklenen şey zamanla tesirinin ve takipçilerinin azalmasıydı. Ancak biz bunun aksini müşahede ediyoruz. Tam tersine tesirinin ve bağlıların attığını görüyoruz. Acaba bunun nedeni ne olabilir? Üstadın yaşadığı dönemde Osmanlı topraklarında bir çok alim ve fazıl kimse, medrese üleması ve tekke meşayihî yaşamıştı. Onlarda kitaplar yazmış ve onlarında Üstadın talebeleri gibi, talebeleri ve bağlıları olmuştu. Ancak onlar Risaleler ve Müellifinin gerçekleştirdiği sosyal ve entellektüel etkiyi gerçekleştirememiştir. Bunun fikrî sebepleri hakkında daha geniş tahlil ve değerlendirmelerde bulunacağız. Ancak biz burada meselenin başka bir boyutunu ele almaya gayret edeceğiz.

Bizi bu fikre ulaştıran başka saikler de mevcuttur. Bilebildiğimiz kadarıyla İslam düşünce tarihinde bir kitabın etrafında, o kitabı ritüel tarzında okuyarak bir cemaat oluşturma olgusuna pek rastlamıyoruz. Risaleler ise tam da bunu yapmakta zamanla okuyanlarından cemaatler oluşturmaktadır. Risaleler’e niçin İslam Düşünce Geleneği’ne başka hiç bir kitaba nasip olmayan bu etki, yani bir cemaat oluşturma kuvveti nasip olmuştur. Şu anki nur cemaatlerine bakdığımızda Risalelerin böyle olağanüstü gücü olduğu anlaşılmaktadır. Acaba Risalelere bu kuvveti sağlayan özellikler nelerdir? Biz bu özelliklerden en önemli birinin onun vatan olabilme özelliği olduğunu düşünüyörüz. Acaba böyle bir özelliği var mı? Gerçekten Risaleler vatan

olabilir mi? Daha açıkcası vatan olmuş mudur? Benim bu sorulara cevabım müsbettir. Evet Risaleler bir zamanlar ve hala onu takip edenlerin bir kısmına elbette vatan olmuştur ve hala olmaktadır.

Şimdi bu noktada biz Risalelerin tavattun özelliklerini ve bunun fayda ve eğer varsa zararları üzerinde duracağız. Risaleleri tavattun edilmesini mümkün kılan en önemli özelliklerden birinin **sevgi** olduğunu düşünüyorum. Nur okurlarının bu kitapları sevdiğini ve bazılarının aşk derecesinde bağlı olduğunu biliyorum. Peki biz bu olguyu nasıl izah etmeliyiz? İnsanlar ne diye bir kitabı severler ve hatta ona aşık olurlar?

Sevgi kavramını tahlille meseleyi vuzuha kavuşturmaya gayret edeceğim. Bir insan peder ve validesini, eşini çocuklarını dostlarını sever. İnsanlar hayvanları hatta kendine ait olan hayvanları, kedi ve köpeğini sever. İnsanlar ünsiyet kurduğu hayvanları severken onlarında bir nevi karşılık verdiğini düşünür hatta hisseder ve ondan dolayı onlara bağlanır. Acaba Risallere duyulan sevgi bu çeşit bir sevgi midir? Bu durumda biz Risalelerin bir nevi, kendine has bir “canı” ya da “ruhu” olduğunu ve insanların gösterdiği teveccüh ve sevgiye karşılık verdiğini mi tahayyül edeceğiz? Eğer böyle bir şey varsa, Risaleler de insanın gösterdiği sevgiye karşılık veriyorsa, birincisi bunu anlamının bir yolu var mı? İkincisi, Risalelere böyle bir mucizevi özellik kim tarafından ve niçin verilmiştir? İsterseniz meseleyi biraz daha detaylı ele alalım.

İnsanlar sadece karşılık gördüğü canlı varlıkları değil cansız objeleri, bir mazarayı ya da bir tabloyu, bir şiiri, abidevi bir binayı bir filmi ve bir romanı da sever. Niçin? İnsan niçin her basit objeyi sevmiyor da bazılarını seviyor? Yukarıdaki verdiğimiz misallerden insanın sanata, yani estetik olana karşı bir meyil bir sevgi duyduğunu görüyoruz. Peki insan niçin estetik bir objeye sevgi duyar? Sanatın mahiyetine dair araştırma yapanlar ve konunun uzmanları bu olguyu nasıl izah ediyorlar onu bilemiyorum. Ancak benim bu konuda ilk söyleyeceğim şey insanların sanat objesine duyduğu alaka ve sevgisinin sebebi, onda bir çeşit “ruh” tevehhüm etmelerinden dolayıdır. Yani insanlar bir sanat objesine sevgiyle meyl ettiklerinde bir nevi karşılık bulmuş olmalı ki onu seviyor hatta bazan tutkuyla bağlanabiliyorlar. İnsan çok sevdiği manzarayı ya da çok beğendiği tabloyu seyre, çok sevdiği şarkıyı dinlemeye ve çok beğendiği filmi seyretmeye ve değer verdiği bir şiiri defaarca okumaya doyamaz. Acaba Risalelere duyulan sevgi bu tarz bir sevgi midir?

İnsanlar sadece yaşan canlıları değil aynı zamanda vefat etmişleri de sevmeye devam ederler. Meselâ, kaybettikleri yakınlarını anne ve babalarını, sevdikleri üstat ya da bağlı buldukları şeyhleri öldükten sonra bile sevmeye devam ederler. Biz Müminler Efendimiz (as) bu manada daima sevmeye gayret ederiz ve sevgimize karşılık almaya can atarız. Bu tür sevginin mahiyetine de bir nevi karşılıklı olduğunu en azından vefat eden kişinin bizim sevgimize karşılık verdiğine ya da karşılık verebileceğine inanırız. Risalelere duyulan sevgi acaba bu nevi bir sevgi midir?

Bütün bunların haricinde insanlar kutsal gördükleri şeyi de sevmişlerdir. Bu bazan ulu ağaç olmuş, bazan muhteşem bir dağ olmuş, bazan da görünmeyen ruhlar olmuştur. Biz Müslümanlar ve tarih boyu tevhit dinine inananlar daima her yerde hazır ve nazır bir Allah'a inanmışız. İnsanlar mabud bidikleri varlıklara büyük sevgi duyarlar. Peki niçin? Bizce bunun sebebi, insan oğlunun inandığı ve hissi alaka duyduğu bütün kutsallarda bir "ruh" tevvehhüm etmesi ve o ruhla bir nevi iletişim ve tekileşim içinde olduğuna inanmasıdır. Bir insan bir ağacı ya da dağı kutsal kabul ederken onu sadece fizikî bir ağaç ya da dağ olarak tasavvur etmemekte onda kendi hayranlığını cezbeden bir "ruh" olduğunu düşünmekte ve onun için sevmektedir. İnanan insanların Tanrı'ya duyduğu sevginin kökenleri buralara dayansa da nihayetinde mahiyeti tamamen farklıdır. Müminler, özellikle maneviyatta ciddi derece katetmiş yüksek ruhlar, Allah'ı severler ve bu sevgilerine de çok değerli karşılık görürler. Şimdi Risalelere duyulan sevgi dindar insanların kutsala duyduğu sevgiye mi benzemektedir? Risalelerin oluşturduğu sevgi aynı zamanda Yaratan'ımızı Mabudumuz'u sevmeyi mi intaç etmekte midir?

İnananların Kutsal'a bir meyli ve sevgisi olduğunu ifade etmiştik. Buna kutsal kitaplarda dahildir. Yahudiler en önemli kusallarından biri olan Tevrat'a sevgi ile bağlılıkları bilinen bir husus. Belki de Tevrat'ı tavattun edebilmelerinin sebebi bu olmalı. Biz Müslümanlarda kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerîmi severiz. Mümkün olduğu kadar ona ve düsturuna bağlı olmaya gayret ederiz. Ancak ben İslam tarihinde Kur'an'ın vatan edilmesi diye bir kavram var mı bilmiyorum? Böyle bir kavramın kullanılması uygun görülmemiş. Bunun bir çok sebebi olabilir. Ancak ben öncelikli sebebin Müslümanların Kur'an'a dayalı bir medeniyet inşa etmesiyle alakalı olduğunu düşünüyorum. Müslümanlar Kur'anî pensipleri esas alarak İslami bilimler üretmiş, Kur'anî ruhu yayarak ve yansıtarak musikî, mimari, şiirle ve diğer sanat dallarında tezahür eden İslam sanatı inşa etmişler ve Kur'anî düsturları rehber edinerek ahlaki ve manevî bir hayat yaşamışlardır. Kısacası Müslümanlar Kur'an'ı dış dünyaya, yaşadıkları hayata yaydıkları için ayrıca onu vatan edinme ihtiyacı duymamış olmalıdır. Zira yaşadıkları dünya, yani vatanlarına zaten Kur'an yansıtmış olmaktadır. Bu durum yani Kur'an'ın vatan olmaması Müslümanların Kur'an'ı Kerîmi sevmedikleri anlamına gelmez. Müslümanlar da Kur'an'ı severler, onu sık sık okurlar, onu ezberlerler, ona hürmet gösterirler.

Bir Mümin niçin Kur'an'ı Kerîm-i sever ve ana bağlılık duyar? Bu soruya verilecek ilk cevap belki de şudur: Kur'an bize doğru yolu, sırat-ı mustakimi gösterdiği bizi cehennem ateşinden kurtardığı ve cennete giden yola delalet ettiği için. Bu anlamda Kur'an bizim sadece delil ve rehberimiz değil, aynı zamanda veli nimetimiz, kurtarıcımız ve manevi ve kültürel varlığımızın kaynağıdır. Bu sıfatları haiz kutsal kitap elbette en yüce ve en derin muhabbete layıktır. Ancak bu özelliklerine ilaveten Kur'an'ı Kerîm'in muhabbetimizi cebedecek diğer bazı özellikleri de bulunmaktadır. Bizce bunların başında Kur'an'ın musikisi ve sanatsal özellikleri ve bu özelliklerinden kaynaklanan gücü gelir. Kur'an kendine has çok özel bir musiki ve edebi sanatı muhtevidir. Bu musikînin farkına varan ve lezzetine erişen insanların Kur'an okumaya doydıklarına şahit oluyoruz. Müminlerde Kur'an-ı Kerîm'e karşı bir muhabbet oluşurken acaba karşılıklı bir ilişki de mümkün olmakta mıdır? Mümin Kur'an'ı severken bir karşılık gördüğünü

mü tasavvur edeceğiz ve Kur'an'ın bu sevgiye mukabelede bulunduğunu mu düşüneceğiz. Eğer böyle bir mukabele söz konusu ise, bu nasıl olmaktadır? Bu anlamda biz de Kur'an'ın bir şahsiyeti olduğunu onun da bir "ruhu"u olduğunu söyleyebilir miyiz? Evet bizce böyle bir şey olmalı ve Kur'an-ı Kerîm müminlerin sevgisine karşılık vermesini mümkün kılan bir şahsiyete bir ruha sahip olmalıdır. Şimdi asıl sorumuza tekrar dönebiliriz. Nur talebelerinin Risaleyi Nurlara sevgi ve teveccühleri bu nevi yani Müminlerin Kur'an'a duydukları sevgi ve teveccühe mi benzemektedir? Burada yanlış anlamaya sebep vermemek için şunuda ifade etmek gerekir. Bu sevgilerden biri diğerini nefyetmediğini, biri diğerinin yerine geçmek durumunda olduğunu, hatta biri diğerini iltizam ettiğini ve gerektirdiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda, Risale sevgisi arttıkça Kur'an sevgisinin de beraberinde arttığını söylemek doğru olsa gerektir.

Şu ana kadar yaptığımız tahlil ve değerlendirmeleri kısaca yeniden ifade etmemiz gerekirse, Risaleler İslam Düşünce Tarihi'nde hiç bir esere nasip olmayan kendi başına cemaat oluşturma vasfını haizdir diyebiliriz. Bu sıfatın mahiyetini araştırdığımızda, ilk Nur taebelerinin kahır ekseriyetinin bu eserlerle ziyadesiyle hemhal olarak bir meşrep oluşturduklarını müşahade ediyoruz. Bazı gruplarda ise Risale okumanın başka kitapları okumanın önüne geçtiğini bile söylemek mümkün. Biz bu olguyu tavvaton, yani vatan edinme olarak nitelemek mümkün ve biz öyle niteliyoruz. Bu tespitten sonra elette bu vatan edinmenin sebeplerini ele alamamız gerekiyordu. Tavattunda özellikle bu eserlere duyulan sevginin önemli rolü olduğu tespitini yaptık. Daha sonra bu sevginin mahiyeti ve sebeplerinin ne olabileceğini, sevgi hissini tahlil ederek bir fikir oluşturmaya çalıştık. Risaleleri cazip kılan ve okuyanlarda bir sevgi ve şevk hatta aşk hali oluşturan özellikleri (en kesin olandan daha az kesin olana doğru), bu tahliller ışığında şöyle sıralayabiliriz: Birincisi, Risalelerin edebi bir tarzı olduğunu bugün hemen hemen herkes kabul etmektedir. Risaleleri okumakta bir melahat bir hoşluk bulunmakta, bir nevi şiiir gibi insana tad vermektedir. İnsanlar nasılkı edebî bir eseri zevkle okur, bir taployu zevkle seyreder, tıpkı Risaleler de bu sanatsal özelliğinden dolayı okuyanlara zevk verdiğini ve okuyanların ruhlarında bir hoşluk oluşturduğunu ve bu sebepten dolayı Nur talebeleri Risalelere özel bir sevgi duyduğunu söyleyebiliriz.

İkincisi, nasıl ki Müminler olarak bizler bizi doğru yola sevk eden, kurtuluşumuza sebep olan, dünya ve ahiret saadetini kazandıran Efedimiz ve Kur'an-ı Kerîm'e büyük sevgi duyarız, tıpkı bunun gibi Risale-i Nur Talebeleri de şu ahir zamanda, imanın tehlikede olduğu şu çağda, Risalelerin iman hakikatlerini ortaya koyarak imanlarımızı taklidîden takikiye yükseltiğine ve bu yollar kendilerinin dünya ve ahiret saadetine eriştireceğine inandıkları için sevmiş olabilirler.

Üçüncü olarak, nasıl ki insanlar kutsal saydıkları şeylere büyük bir sevgi ve saygı duyarlar, tıpkı bunun gibi Risale-i Nur Talebeleri de bu eserlere bir kutsallık atfetmekte ve onda "mucizevî" unsurların olduğuna inanırlar. Biz böyle bir inançta sahip olmanın bir sakıncası olduğunu düşünmüyoruz. Ancak herhangi bir yanlış anlayışa sebebiyet vermemek için meseleyi izah etmemiz gerekmektedir. Nur talebeleri Risalelerin var sayılan kutsallığının kendinden kaynaklanmadığını, tam aksine en büyük kutsalımız olan Kutsal Kitabımız Kur'an-ı Kerîm'e

ayinedarlık yapması sebebiyle böyle bir özelliğinin olduğuna inanırlar. Aynı şekilde Risalelerde gördükleri mucizevi unsurların da Kur'anî üslup ve metottan geldiğini düşünürler.

Son olarak, yukarıda sevgi duygusunun tahlilinde, hemen hemen bütün sevgi çeşitlerinde, bir nevi bir karşılık olduğu ya da var sayıldığını gördük. Acaba Risalelerde de böyle bir şey söz konusu olabilir mi? Risalelerde kendisine duyulan sevgiye karşılık veriyor mu? Bu sorunun cevabı elbette tecrübî olacaktır. Biz açıkçası bu soruya olumlu ya da olumsuz cevap verecek konumda değiliz. Ancak Nur Şakirdleriyle olan münasebetlerimize ve bu husustaki gözlemlerimize dayanarak en azından şunu ifade edebiliriz: Bu kadar samimi ve yoğun sevgi ve bağlılık ve hatta bir nevi aşk bir karşılık hissetmeden olamaz. Dolayısıyla da Risalelerde kendisine duyulan sevgiye karşılık verecek bir "ruh" olduğunu ve bu yolla kendisine duyulan sevgiye karşılık verdiğini kabul etmiş oluyoruz.

Sosyolojinin en önemli keşiflerinden biri belki de, insanın sosyal bir varlık olduğu gerçeğini ortaya çıkarmasıdır. İnsan sosyal bir varlıktır demek insanın toplum içinde diğer insanlarla birlikte yaşayarak kendi dünyasını, dil, din, ırk ve milliyetini dolayısıyla kültürünü ve kimliğini oluşturması demektir. Bütün bu özellikleri fert, toplum içinde yaşayarak, yani sosyalleşerek, doğal bir yolla ve fakat adetâ zorunlu olarak kazanır. Bu genel sosyal olma zorunluluğunun yanında fertler, daha özel alanlarda kendilerine has özgürce sosyalleşme ortamları oluşturur ve onlara katılırlar. Bu özel sosyalleşme alanları modern dünyada çeşitlilik arz eder. Bir taraftan dernek ve klüb ortamları, diğer taraftan parti ve sivil toplum cemiyetlerine kadar uzanabilir. İnsanlar özgür olarak katıldıkları bu tür ortamlarda bulunmakla kimlik ve kişiliklerini geliştirir ve var olan kimliklerine yeni boyutlar eklerler. Cemaat halinde Risale okumada bir nevi sosyalleşmedir ve Nur talebeleri bu yolla İslami kimliklerini zenginleştirdiklerine ve o kimliklerine yeni bir boyut kattıklarına inanmaktalar.

Risaleleri tavattun etme, bu yolla yeni bir İslamî kimlik ve meşrep oluşturma imkanının bir diğer sebebi de Risalelerin cemaatle okunması ve katılanların bu yolla sosyalleşmesidir. Pekala bu nasıl olmaktadır? Müslüman toplumlar grup halinde kitap okuma geleneğine yabancı değiller. Özellikle tasavvuf çevrelerinde bu gelenek hala canlıdır. Bir tarikata intisap eden müridler gruplar halinde Şeyhlerinin ya da tarikat büyüklerinin kitaplarını sohbetlerinde okur ve bu yolla tasavvufî kimliklerini kuvvetlendirmeye gayret ederler. Tasavvufî çevrelerde bu tür gelenekler var. Ancak burada Risaleler bazı noktalarda bu geleneklerden ayrılmaktadır. Risaleleri diğerlerinden ayıran husus, bir şeyhe bağlı olmadan ve o şeyhin seyr-i sulûk yolundaki direktiflerini uygulamadan sadece Eserleri okuyarak bir cemaat oluşturmalarıdır. Bunu Risalelerin **sosyalleştirici gücü** olarak ifade edebiliriz. Eğer böyle bir güç varsa, bu gücün mahiyetini açıklamak durumundayız. Risaleler müellifi öldükten sonra, etkileme gücünü kaybetmemiş aksine yıllar geçtikçe hem gücünü tahkim etmiş hem de mensuplarını çoğaltmıştır. Bu tespitten hareketle, müellifi Said-i Nursî hazretleri vefat ettikten sonra irşat görevini bizzat Risaleler yaptığını söylemek yanlış olmasa gerektir. İslam Düşünce Geleneği'ni bu noktayı nazardan değerlendirdiğimizde bunun da Risalelere münhasır bir özellik olduğunu söylebiliriz.

Risalelerin bu sosyalleştrici gücü nereden kaynaklanmaktadır? Bu meselenin bir insanî yanı bir de manevî ciheti bulunmaktadır. Önce meseleye insanî cihetten bakacak olursak, Risaleleri toplu şekilde cemaatle okunduğu zaman, bu aktiviteye katılanlarda oluşan ilk his belki de ciddi bir iş yapıyor duygusudur. Böylelikle bu faaliyete katılanlar kendilerini önemli hissediyor olmalı. İnsanlar bu yolla sıradan ve belirsiz bir birey olmanın ağırlığından cemaate katılarak kurtulmakta ve bir misyon sahibi ve değerli biri olduğu hissine ulaşılıyor olmalı. Buna ilaveten cemaat halinde Risale okurken katılanlar sadece önemli bir iş yaptıklarını düşünmenin ötesinde doğru ve meşru bir şey yaptıklarına da inanırlar. Bu durumda insanın ihtiyacı olan sosyalleşme meşru yolla giderilmiş olmakta ve bu durum katılanlara taminan duygusu oluşturmaktadır.

Birlikte aynı gaye etrafında bir araya geleme ve beraber iş yapma aynı zamanda dostluk ve arkadaşlık hislerini de geliştirmektedir. Nur talebeleri bir araya gelerek Risale okuduklarında aralarında güçlü bir arkadaşlık, dostluk ve hatta kardeşlik hissi geliştirirler. Bir nevi samimi duygularla geliştirilen kardeşlik hissi insan mutluluğu için vazgeçilmez bir değere sahiptir. Bununla birlikte geliştirilen bu kardeşlik ilişkilerinin insanların gündelik hayatlarında sosyal ilişkiler geliştirmelerine ve karşılaştığı problemlerin çözümüne de yardımcı olacağı beklentisi cemaate katılımlarda önemli motivasyon olduğunu gözardı etmememiz gerekmektedir. Bazan insanların sadece bu motivasyonla cemaate katıldıkları da olur. Bu tür insanların her halukarda zor zamanlarında cemaat tarafından korunacağı ve yardım göreceği ihtiamli şuuraltlarında daima saklı bulunur. Cemaatle Risale okuma yoluyla edilen kardeşliğin manevi cihetini tekrar ileride ele alacağız. Şimdilik burada bu kadar ifade etmekle yetinelim.

Şu modern çağda insan oğlunun yüz yüze kaldığı en ciddi problemlerden biri de hiç şüphesiz yabancılaşma (gaflet) sorunudur. Modern dünyanın hayat ritmi, gündelik zamanın taksimi ve mesai anlayışı, iş bölümü ve oluşturduğu mesleklerin mahiyeti, ayrıca bilgi ve enformasyonun üretimi ve onları medya aracılığıyla topluma zerk edilmesi; film, muzik ve mimari vs'ile somutlaşan sanat anlayışı ve bütün bunları var kılan ve devamını sağlayan modern müesseseler vesilesiyle kurgulanmış bir dünya yaratmaktadır. Bu kurgulanmış dünyanın varlığından ve devamından sorumlu olan baş aktör de modern devlettir. Bu dünya çeşitli ajanları yoluyla ferdlerin hayatına girmekte ve orada var olarak kendi varlığını devam ettirebilmekte ve bulunduğu alanı işgal etmektedir. Bu durum modernitenin önemli başarılarından biridir. Modern failerin kendi dünya görüşümüzü hiçe sayarak, varlığımızda, bedenimiz, ruhumuz ve zihnimizde işgal ettiği her bir nokta, her bir alan bütüyle bize ait olmaktan çıkmakta, yabancılaşmanın zeminini oluşturmakta, bizi bizden ve dolayısıyla da Rabbimizden ayırmakta ve bizi bize ve Mabudu Mutlak'mıza yabancılaştırmaktadır. İşte biz müslümlar için yabancılaşmanın özü budur.

Modern dünyada kendine, tabiata ve Tanrı'ya yabancılaşan insan en başından iç ve dış çatışmaların merkezi haline gelmektedir. Daima ertelediği ve bir türlü tatmin edici cevaplarını bulamadığı nihai, varoluşsal sorular, (Niçin varız? Bu hayatın gayesi nedir? Öldükten sonra hayatımız devam edecek mi? vs..) modern insanın kendine ve Tanrı'ya karşı yabancılaşmasının

kaynağını oluşturan olguların başında gelir. Risaleler baştan sona bu varoluşsal nihai sorulara cevaplar vermektedir. Bu bağlamda insanın bu dünyada varlık sebebi, hayatın ve ölümün mahiyeti ve anlamı meseleleri derinlemsine ele alınmıştır. Bu noktada insanın kendi hayatına bile malik olmadığı, kendi kaderine hükmedemediği vurgulanmış insanı kendi açzini itiraf ederek Rabbi Rahimine teslim olması gerektiği ifade edilmiştir. (Katre Risalesi) Diğer taraftan varoluşsal problemlerin kaynağı olan ölüm endişe ve korkusunu kuvvetli bir iman ve salih ameller işleyerek bir idamı ebedi olmaktan çıkarıp aksine onu saadet-i ebedinin nasıl kapısı yapacağı ifade edilmiştir. Aynı zamanda varoluşsal problemlerin merkezinde bulunan modern insanın yalnızlık hissi bir taraftan cemaatte oluşturulan kardeşlik hissiyle, diğer taraftan insanı tabiata ve Allah'a dost yaparak aşılmaya çalışılmaktadır. Böylelikle Risalelerde insanın yabancılaşmasına sebep olan en önemli etkenlerden nihaî sorulara tatmin edici evaplar verilmiş olmakta ve bu yolla yabancılaşma izale edilmektedir.

Bir taraftan Risaleler, insanın varoluşuyla alakalı nihaî sorulara tatmin edici cevaplarla insanın kendisiyle kavgasını barışla nihayetlendirip iç çatışmalara son verirken, diğer taraftan modern dünyada yabancılaşmanın en baş aktörlerinden olan insanın tabiatla kavgasını onu tabiata entegre ederek nihayete erdirmektedir.

Hemen hemen bütün geleneksel toplumlarda tabiat ve alem Kutsal'ın ışığıyla aydınlatıldığına inanılmış, insan ve tabiat Kutsal'ın tezahürü olarak telakki edilmiştir. Geleneksel medeniyetlerde, insan yaratılışı ve şu dünyadaki fonksiyonu itibarıyla tabiatın kopuk telakki edilmezdi. Geleneksel insan tabiatı bir büyük kitap olarak görmüş ve onunda insan gibi daha yüce varlık katmanlarına işaret ettiğine inanmıştı. Geleneksel insanın günlük yaşantısının çoğu tabiatla geçer, hayatta kalması için zaruri olan gıda ve suyu tabiatın kendisi elde ederdi. Doayısıyla tabiat adeta onun varlığının ve varoluşunun bir parçasıydı.

Avrupa'nın onsekizinci yüzyılın büyük düşünürleriyle gerçekleştirdiği Aydınlanma hareketi dünyada büyük bir zihniyet değişikliğine sebep oldu ve bu zihniyet değişikliğinin neticesinde de modern bilim zuhur etti. Bu yeni bilimin ve bu yeni zihniyetin etkisiyle tabiata bakış açısı radikal olarak değişti ve bir anlamda kutsaldan arındırma süreci yaşandı. İnsan bilimle ve geliştirdiği teknik aletler yoluyla görünüşün ötesine ulaşabildiğine ve dolayısıyla gerçeği tespit ettiğine inanıyor. Modern bilim yoluyla tabiatın sırlarını keşfeden insan kendini tabiatın üstün ve ayrı görmeye ve böylelikle ona hükmetmeye başladı. Bunun neticesi olarak modern insan hükmettiği ve kendi iradesine bağlı olarak bir anlamda şekillendirdiği tabiata saygısını kaybetti ve araya mesafe koymaya başladı. Bunun sürecin neticesinde insan tabiata yabancılaşmış oldu.

Risalelerin en önemli özelliği, tabiatı Kur'anî perspektifle yeniden inşa ederek dinî tefekkürün ve yaşayışın önemli bir objesi haline getirmesidir. Klasik kelimeler belki de Aristo felsefesinin etkisiyle, imanî ve dolayısıyla manevî terakkiyi aklın kullanılmasına bağlamıştı. Bu anlamda kevn ve fesat alemi olan Ayaltı aleminin Allah'a delaleti zayıf telakki edilmişti. Meselâ, taklidi imandan tahkiki imana yükselmek isteyen biri, Allah'ın varlığını ispat-ı vacip delilleriyle burhani olarak bilmeli ve imanî şüpheleri akli kullanarak rasyonel delillerle zihni olarak

halletmelidir. İmanı taklitten kurtarıp tahkika ulaştırma sürecinde tabiat olaylarını, Kurân'da ziyadesiyle konu edilmesine rağmen, Risaelerin ele aldığı şekilde hemen hemen hiç ele alınmamıştı. Said Nursî hazretleri Kur'an'ın tabiata ve tabiat olaylarına bakışını esas alarak, tabiatı imanî terakkinin vazgeçilmez bir unsuru hale getirdi. Ona göre, imanda kemal arayan ve manevî ve ahlaki terakki peşinde olan mümin tabiata Kur'an'ın perspektiyle yeniden bakmalı, onu Allah'ın kitabı kebir-i kainatı olarak okumalıdır. İslam düşünce geneğinde daha önce buna benzer yaklaşımlar elbette bulunmakaydı. Ancak tabiatı Kur'an-ı Kerim'in ışığında yeiden inşa ederek sistemin merkezine yerleştirmesi bakımından Risaleler orijinallik oluşturmaktadır. Bu tarz bir sistem bizim acizane kaaatimiz ancak modern bilmin inkişafıya tasavvur edilebilirdi. Zira, kainatın sırlarını ortaya çıkararak, onu bir Müslüman için, Hak'ın bir kitabı olarak görülmesi yolunu kolaylaştırmaktadır. Aydınlanma ve modern bilimle tabiattan kopan insan Risalelere inanmadığı ve onu takip ettiği zaman, tekrar Varlığa bağlanmış olacaktır. Yabancılaşmanın en önemli sebeplerinden biri telakki edilen insanın tabiata yabancılaşmasına, Risalelerin insanı Kuranî ayetlerin ışında tabiata entegre etmesiyle bertaaf edilmiş olacaktır.

Risalelerin öngördüğü ya da öğrettiği perspektifi yakalayan ve tabiatı o perspektifle okuyan insanlar manevî ve ahlakî olarak terakki etmiş hissetmekte ve bu yolla mutevazı ve yumşak huylu kimseler haline gelmektedir. Bu durum bir cemaate entegre olabilme karakteri olarak önem arzmetmekte ve Risalelerin tavattun edilmesine de hizmet etmiş olmaktadır.

Risalelerin soyalleştirici gücünü ifade ederken meselenin iki boyutu olduğunu söylemiştik. Birincisi insani, tabiri diğerle sosyolojik ciheti, diğeri ise manevi ve ahlakî ciheti. Şimdi burada bu noktayı ele alacağız. Daha önce insanın sosyal bir varlık olduğunu söylemiştik. Evet insan sosyal bir varlık olduğu kadar dindar ve ahlaklı bir varlıktır. Bu gün ilahiyat bilimlerinin çözmekte başarısız olduğu en önemli meselelerden biri bence ahlaki alanda bilgi davranış ilişkisidir ya da bilgi-ahlak alakasıdır. Modern dünyada bilgi buna ilim de diyebiliriz ahlakî davranışı intaç etmiyor. Başka bir ifadeyle, ilim yolunda ilerleme aynı derecede ahlakî ve manevî olarak ilerlemeyi gerektirmiyor. Mesele bu haliyle başlı başına bir araştırma konusu. Ancak bizi burada bilgi ile davranış meselesine Risalelerin getirdiği çözümü ortaya koymaya gayret edeceğiz.

İmam Gazalî *el-Minkuz min-Dalal* isimli otobiyografisinde, tasavvufî bilginin mahiyetini izah ederken bilgi yaşayış ilişkisine şöyle bir misal vermektedir. Gazaliye göre, bir sarhoşun sarhoşluk bilgisiyle hayatında hiç sarhoş olmamış birinin sarhoşluk bilgisi aynı olamayacaktır. Gazalî bununla tasavvuf yoluna suluk etmemiş birinin tasavvufî hallerle ilgili bilgisi daima yüzeysel olacağını, tıpkı hayatında sarhoş olmayan birinin sarhoşluk hakkında konuşmasına benzeceğini ve gerçek tasavvufî bilginin ancak o halleri yaşayarak elde edileceğini söylemiş olmaktadır. Bu tespitin sadece tasavvufa münhasır kılmayıp, bütün ahlaki ve manevi bilgiyi ihata ettiğini söyleyebiliriz. Meseleyi bir misalle izah etmek gerekirse, meselâ bir Müslüman ittika kavramı hakkında ne kadar fazla malumatı olursa olsun, bu durum onu mütakki yapmadığı gibi ittika kavramının mahiyetini de hakkıyla muttali olamayacaktır. Meseleyi biraz daha açıklayacak olursak, diyelim bir kimse Kuran ve Hadis'in ittikayı nasıl ele aldığını bu konudaki bütün ayet ve

hadisler muttali olarak en ince detaylarına kadar bilse, sonra muttaki insanların haytlarını inceleyerek ittikanın ferdin hayatında nasıl önemli değişiklikler yaptığını incelese ve hatta bu konudaki bütün malumatlarını gösteren bir kitap dahi yazsa bu bilgi onu, Gazali'ye göre, muttaki yapmayacaktır. Muttaki olmadan da ittikanın mahiyetini asla bilemeyecektir. Bu konuda sorulması gereken en önemli soru elbette şudur: Eğer ittika ile ilgili ilim, öğrendiği ayet ve hadisler muttakilerle ilgili çalışmalar bir kimseyi muttaki yapmayacaksa, o zaman o insanı ne muttaki yapacaktır? Bu durumda elbette sorulacak bir başka soru da şudur: Bu meselenin Risaleleri tavattun etmekle ne alakası vardır?

Bu mülahazalardan bizim ulaştığımız netice şudur: İttika dahil manevi ve ahlaki kavramlar ancak o kavramların ve hallerin yaşanmasından sonra bilinir. Yaşamak topluluk içinde yani cemaatle yaşamak ve cemaate iştirak etmektir. Mütakki olmak isteyen biri müttakilerle beraber olmakla, onlarla birlikte yaşamak ve arkadaşlık etmekle kendisi de muttaki olacak ve dolayısıyla ittika kavramının mahiyetini de bu yolla hakkıyla bilmiş olacaktır. İşte Risaleleri cemaatle okunurken okuyanlar arasında bu tür bir ilişki oluşturmakta ve insanlar bu yolla bir birleriyle etkileşim içinde olmakta ve ahlaki ve manevi olarak bir birlerini olumlu yönde etkileyerek gelişmelerini sağlamış olmaktadır. Böyle bir durumda Risaleleri diğer kitaplardan ayıran en önemli hususlardan biri de eğer topluluk içinde cemaatle okunursa, bilgilendirmenin ötesine geçmekte, konu edindiği ahlaki kavram ve manevi halleri bu okuma sürecinde muhataplarına yüklemektedir. Eğer bizim bu tespitimiz doğruysa cemaatle Risale okumak aynı zamanda ahlaklanma ve manevi hallerin kazanılması anlamına gelmektedir. Bu, Eserlerin olağan üstü bir kuvveti olduğu anlamına gelmektedir.

Peki Risaleler, diğer kitapların başaramadığı bu durumu nasıl başarmaktadır? Bu kuvvetin kaynağı nedir? Bizce bu kuvvetin kaynağı risalelerde bulunan ya da bulunduğu inanılan manevi berekettir. Risalelerin böyle bir niteliği var mı? Eğer varsa bunun farkına varmak nasıl mümkün olur? Farkına varmak mümkün ise, varlığı ispat edilebilir mi? Bu tür sorulara cevap verebilme daha ziyade bir nevi tecrübeye muteallık olduğu için, şu an itibarıyla bizi aşmaktadır. Ancak kısıtlı tecrübemiz ve gözlemlerimiz en azından bizlere şunları söylemeye izin vermektedir. Görebildiğimiz kadarıyla Risaleler insanı bir bütün olarak kavrayabilmekte ve onu ihata edebilmektedir. Kitaplar çoğu itibarıyla insanları bilgilendirmeyi hedefler ve özellikle akli tatmin etmeye yönelir. Bazan de sanat içerikli bazı eserler roman ve şiir kitapları, insanın duygusal boyutunu besler. Risaleler ise samimi duygularla ve ondan istifade etmek için okuyanların sadece aklını değil kalbini ve ruhunu, hatta bütün benliğini tatmin etmektedir. Ruhun tatmin etmesi bakımından bir nevi ehli tasavvufun zikri gibi olmaktadır. Risaleler adeta subhannallah, elhamdulillah, allahuekber, la havle vela guvvete illa billah vs gibi zikir lafızlarının mahiyetinin açıklımıdır ve adeta şerhidir. Risaleleri okuyan şakirdler, dille kuru kuruya tekrarlanan zikir lafızlarının mahiyetini ve anlamını adeta yaşamakta, onları kendi içlerinde duymaktalar. Hatta Risalelerden devşirdikleri kavram ve fikirlerle etrafı müşahede edip, yaşadıkları tecrübeleri sosyal ve tabii hadiselerle yansıtarak Risaleleri günlük yaşayışlarının bir parçası haline getirmektedirler.

Bir başka açıdan meseleye yaklaştığımızda, Risaleleri okuma bir nevi adeta ibadete hazırlık hatta ibadet gibi telakki edilmektedir. Bu meselenin iki önemli hususiyeti bulunmaktadır. Birincisi insana bakan yönü diğeri ise Risalelere bakan ciheti. İnsana bakan yönüyle, bu niyetle Risaleleri okuyanlar gerçekten bir ibadet neşvesi ve hazzı hissetmiş olmalıdır. Risalelere bakan yönü itibarıyla da, Risaleler böyle bir neşve hazzı sağlayacak niteliğe haiz olmalıdır. Tecrübelerimiz ve gözlemlerimiz her iki hususiyetin gerçekleştiğini göstermektedir. O halde Risalelerin bu etkisini sahip olduğunu düşündüğümüz ondaki manevi bereketin gücüne hamletmemiz gerekiyor. Bir başka ifadeyle Risaleler bir taraftan sahip olduğu manevî bereketle, bir kısım Müslümanları cezbetmekte ve kendi etrafında haleler oluşturarak cemaat teşekkül etmekte, diğer taraftan bu cemaat içinde bulunan insanların bir birleriyle etkileşimi sayesinde manevi ve ahlaki terakkilerini sağlayarak sadece kendi gücünü ispat etmekle kalmayıp aynı zamanda kendi geleceğini de bir nevi garantiye almaktadır. Risalelerin tavattun edilmesinin önemli etkenlerinden biri de bu olsa gerektir.

Buraya kadar Risaleleri tatavvun etmenin ferdî, sosyal, ahlakî e manevî faydalarının bahsettik. Şimdi Risaleleri tatavvun etmenin ona aşırı bağlanmanın çok önemli entellektüel mahsurundan bahsetmek istiyorum.

Nietzsche, Georg Brandes yazdığı 4 Ocak 1889 tarihli cevabi mektubunda ona şöyle hitap ediyordu:

“Sevgili dostum Georg, beni keşfettikten sonra beni bulmanız hayretengiz bir başarı değil. Asıl mesele şimdi beni nasıl kaybedeceksiniz...” Çarmıha Gerilmiş

(<http://www.thenietzschechannel.com/correspondence/eng/nlett-1889.htm>)

Büyük düşünürler, genel de yaşadıkları dönemde keşfedilemez ve dolayısıyla da takdir görmezler. Nietzsche yaşadığı dönemde Georg Brandes isimli bir felsefecinin kendini keşfettiğine muttali olur. Ona yukarıda tercümesini koyduğumuz çok kısa ve fakat oldukça anlamlı mektubu yazar. Bu mektupta büyük düşünürleri yada filozofları keşfermek ve bulmak onların düşüncesine muttali olmak, fikirlerini öğrenmek ve içselleştirmek önemli bir başarı olduğu ifade edilmektedir. Başarıdır, zira özellikle o düşünürü yaşadığı zamanda keşif sadece ciddi bir entellektüel seviyeyi değil aynı zamanda farkedilir bir entellektüel uyanıklığı da gerektirmektedir. Nietzsche'nin mektubundaki vurgu keşfe yani bulmaya değil, kaybetmeye yöneliktir. Biz bulmayı anlama ve içselleştirme olarak yorumladık. Meseleyi bir misalle izah etmek gerekirse, meselâ bir düşünür olarak İmam Gazali'yi keşfettiğimizi tahayyül edelim. Keşif, icattan farklı olarak, var olan ancak bizim tarafımızdan bilinmeyen değerli ve önemli bir şeyin bizce bilinir olması demektir. Gazali'yi keşfetmek onu önemli ve değerli bir düşünür olarak tanımak anlamına gelir. Keşiften sonra Gazaliyi bulma, onun düşüncelerine muttali olma, onu okuma ve içselleştirme ve dolayısıyla düşüncesinin derinliklerine nufuz edebilmedir. Bu derin anlamının ölçüsü, Gazali'nin düşüncesini zihnen yeniden kurgulayabilmektir. Bu netelikte Gazali'nin düşüncesine nufuz eden kimse herhangi bir hususta Gazali'nin ne söyleyip

söyleyemeyeceğini takdir edebilir. Meselâ biri Gazali şu fikri savunuyor dese, o konudaki fikirlerini bilmese bile, kendine güvenle “evet bu fikri savunur” ya da “hayır asla böyle bir fikri savunmaz” diyebilir. Bu tür bir seviye ancak düşünürün bütün bir düşüncesini ihata etmekle yani bir nevi fenafil-Gazali olmakla mümkündür. Eğer bir kimse fenafil-Gazali olmuşsa, Gazali'nin fikirleri artık onun bütün benliğini sarmış ve kendi özel düşüncesine hiç yer bırakmamış demektir. Böyle durumda olan insanın bütün hayatı Gazali'yi anlamak ve nakletmekten ibarettir. Bu insan kendi entellektüel benliğinde kendine ait fazla bir yer kalmadığı için orijinal düşünce üretemez. Her düşünceyi Gazali'ye nispetle tanımaya, takdir ve tenkit etmeye çalışır. Nietzsche mektubunda asıl zor olanın düşünürü kaybetmek olduğunu söylüyor. Düşünürü kaybetmek onun düşüncesinin dışına çıkabilmek ve ona dışarıdan bakabilmektir. Bunun yapılabilmesi için en azından kişide kendine ait bir düşünce benliği olmalıdır. Böyle bir benlik oluşmayan insanlar içselleştirdikleri düşünürün ne dışına çıkabilir ne de o düşünür ile bir ilişki geliştirebilirler. Bu durum bir meftun olma durumudur. Varoluşsal ve manevi olarak çok verimli gözükse de entellektüel olarak öldürücüdür.

Risale-i nur cemaatleriyle geliştirdiğim münasebetler neticesinde Risaleleri tavattun etmenin böyle bir mahzur oluşturduğu kannatine ulaştım. Risaleleri tavattun etmek, onu içselleştirmek ve onun öngördüğü hayatı yaşamak insanı manevi ve ahlaki bakımından geliştirebilir ve olgunlaştırabilir, taklid-i imandan tahkiki imana sevk edebilir, güzel, salih ve ihlaslı bir mümin olarak yaşamının bütün imkanlarını sağlayabilir. Bu elbette çok önemlidir. Müslümanlığın gösterişe ve görünüşe kurban edildiği bu çağda bunun değerini takdir etmemek bir kadir na-şinaslık olur. Böyle bir manevi ilerlemişlik bir manevî zevk hali oluşturacaktır. Bu manevi zevkle hemhal ve mutlu insan çok dikkatli olmazsa entellektüel ve varoluşsal endişeyi kaybedebilir. Varoluşsal endişeyi kaybeden insan, diğer insanların ve müslümanların yaşadığı problemlere ve acılara karşı duyarsız hale gelebilmekte ve sadece “kardeşler” dünyasında yaşamakta ve ümmet bilincini kısmen de olsa yitirebilmektedir. Bu durumda Risalelerin ümmetin problemlerine dair geliştirdiği reçeteler birer metin olmanın ötesinde bir anlam ifade etmemektedir. Meselâ, Üstadın ümmetin en önemli problemini doğru olarak iftirak, cehalet ve fakirlik tarzında tespit etmiştir. Nihayetinde Risale okuyucuları bunu bir metin olarak okumakta ve ne kadar doğru olduğuna dair yorum ve açıklamalar sunmaktadır. Ancak bu problemlerin giderilmesi için bilfiil aktif olmak gerekiyor ve ümmetin bu problemlerini çözme için Risaleleri bir program haline dönüştürülmesi icap ediyordu. Bütün bunların başarılabilmesi için bizler Hizmet Hareket'inin zuhur etmesini beklemek durumunda kaldık. Bu bağlamda Hizmet Hareket'ine özel bir yer ayırmak gerekir. Hizmet Hareket'i tam da bunu yapmakta tesis ettiği okullarla cehaletle, kurduğu hayır kurumlarıyla fakirlikle ve diyalog kurumlarıyla da iftirakla mücadele ettiğini söylemek kadirşinaslık olacaktır. Bu faaliyetleriyle Hizmet Hareketi'nin Risaleleri tavattun etmenin sakıncasını bertaraf ettiğini ve varoluşsal endişeyi kaybetmediğini de itiraf etmeliyiz.

Diğer taraftan, Risale-i Nur şakirdlerinin entellektüel endişe konusunda daha rahat oldukları görülmektedir. Risaleler yeterince ve hatta beklenenden daha fazla bir entellektüel

tatmin oluşturmakta ve bu durum şakirdleri başka kitapları okumaya karşı isteksiz ve hatta negatif bir tutum içine sokmaktadır. Böylelikle bütün fikirleri ve düşünce kavram ve kalıpları Risalelerin içinde oluşmuş bir entellektüel tipolojisi tesis etmiş olmaktadır. Bunlara göre, diğer kitaplar, yazarlar ve fikirler Risalelerin gerçekliğini sağlamak ve onu sağlamlaştırmak için vardır. Bir anlamda bu tür insanların gözünde bu yola hizmet etmeyen, yani Risaleleri tasdik etmeyen fikir ve düşünce hatta insanların bir değeri olamaz. Böyle bir tutum bir taraftan bir nevi entellektüel körlüğe sebep olurken diğer tarafta önemli bir özgürlük sorunu oluşturmaktadır. Risaley-i Nur şakirdleri çağın büyük düşünür ve filozoflarını özgürce okuyamıyorlar. Önce Risaleleri mütaala ettikleri ve onunla bir perspektif oluşturdukları için, çağdaş bir fikir ya da düşünürlerle bir önyargı ile yaklaşıyor ve daha sonra da sadece edindiği bu yargıyı doğrulayacak fikirleri toplamaya odaklanıyorlar. Bu tarz bir okuma metodunu tercih eden bir kimse hiçbir zaman o düşünürün gerçek düşüncesine muttali olamayacak ve hep kendi zihninde oluşturduğu düşünürün gölgesiyle savaşıacaktır. Bu meseleyi daha detaylı bir şekilde ikinci bölümde ele alacağız ancak burada bir misal vererek bu konuyu bitirmek istiyoruz. Meselâ, Risaley-i Nur içinde entellektüel birikimini itmam etmiş biri, içinde bulunduğu entellektüel rahatlığın ve tatminin bir neticesi olarak bu çağın önemli düşünürlerinde biri olan Immanuel Kant'ı okuma ve anlama ihtiyacı hiç hissetmeyecektir. Diyelim okuma durumunda kaldı. Bu durumda da sadece daha önce Risalelerden edindiği kavramlar çerçevesinde onu anlamak ve tenkit etmek için okuyacaktır. Böyle bir okuma Kant hakkında değil, Kant'ın oluşturulmuş gölgesi hakkında olmanın ötesine geçemeyecektir. Halbu ki Kant Aydınlanma düşüncesinin temel paradigmasını oluşturan önemli bir filozoftur. Bu sebeple modern düşünceyi etkileyen filozofların başında gelir. “Medenilere galebe ikna iledir” dusturunun gereği olarak Batılı düşünürleri ikna etme durumundaysak elbette Kant'ın felsefi olarak etkilediği dünyada dikkate alınacak eserler kaleme almamız gerekiyor. Bu ancak Batılı büyük düşünürleri anlama ve daha sonra da eleştirme ile mümkün olacaktır.

Her hangi bir düşünürü gerçekten anlayabilmek için ona nüfuz etmek, düşüncesinin derinliklerine inmek ve onunla hemal olmak gerekiyor. Böyle derin okumalar yapmadan büyük düşünürleri anlamak mümkün olamıyor. Diğer taraftan, bir düşünürün düşüncesini içselleştirme, onu benimseme onun düşüncesi dışına çıkamayı, Nietzsche'nin ifadesiyle onu kaybedememeyi göze almakla başarılabilir. Aksi takdirde yukarıda ifade ettiğimiz gibi bir nevi entellektüel körlük oluşturmaktadır. Bu aslında metodolojik bir dilammaya işaret etmektedir. Bir düşünürün düşüncesiyle hemhal olmadan, onu içselleştirmeden o düşünürü derinlemesine anlamak mümkün olmayacaktır. Eğer biz onu derinlemesine anlarsak, o zamanda o bizim bütün entellektüel fakültelerimizi işgal etmekte ve kendi düşüncemize ait bir yer bırakmamakta ve bizdeki orijinalliği öldürmektedir. Bu aslında metodolojik bir problemdir ve sadece Risaleleri bu metotla benimseyenlere münhasır değildir. Peki bu metodolojik problem nasıl aşılacaktır.

Önce bu probemin hiç de kolay çözülemediğini itiraf etmek zorundayım. Bu gün Batı ve İslam entellektüel tarihi eğer bu gözle incelense, insanların daha ziyade büyük düşünürlerin düşüncesini benimsemek ve şerh etmekle uğraştıkları görülür. Büyük düşünürleri tanıdıktan

sonra kendi orijinal düşüncesini oluşturan düşünürler oldukça azdır. Bu durumda insanların okudukları ve bağlandıkları düşünürden tamamen bağımsız olmaları o kadar kolay olmasa da kısmî bir bağımsızlık fevkalade önemlidir. En azından bunu sağlayabilmek için benim tavsiye edebileceğim iki küçük okuma yöntemi olacak. Birincisi, bir düşünürü okurken insan kendini ona tamamen kaptırmamalı ve bütün entellektüel fakültelerini işgale izin vermemelidir. Daima kendi düşüncesine ait bir yer bırakmalıdır. İkincisi entellektüel sorgulamayı hiç bir zaman elden bırakmamalı, okurken aynı zamanda sorgulama sürmelidir. Bir düşünüre entellektüel anlamda karşı çıkma ona bir vefasızlık değil tam tersine onu daha iyi anlama ve onu daha iyi anlatabilme için gerekli olan bir şeydir. Zamanı geldiğinde bir düşünürü terk edebilmede aynı derecede önemlidir. Düşünürü terk onu yeniden keşf içindir. Bu da bir vefasızlık olarak telakki edilmemelidir.

Bu durumda biz nasıl bir Risale okuma metodu tavsiye etmekteyiz? Bu konuya daha öncede işaret ettiğimiz gibi üç seviye okumayı tavsiye ediyoruz. Birinci seviye asli ve vazgeçilmez olandır. Biz bunu tavattun keliseyle kavramlaştırmaya çalıştık. Birinci seviye özünde varoluşsal okumayı gerektirmekte ve bu seviyede Risaleler alabildiğini ve mümkün olduğu ölçüde içselleştirilmeli ve onunla derin bir bağlılık tesis edilmelidir. Biz buna psikolojik seviye demiştik. Risaleleri bu seviyede okumanın doğal neticesi ahlakî ve manevi terakki olacaktır. Risalelerin en önemli gayesi bizce budur. Ahlaki ve manevi gıdalanma için okuma eğitilmiş eğitimsiz, kadın erkek, genç ihtiyar herkes için gereklidir. Risale okuyanların yüzde doksanı bu seviyede kalacaktır ve hatta kalmalıdır da. Bizim yukarıda söz konusu ettiğimiz entellektüel okuma ancak geriye kalan yüzde onu için geçerlidir. Bu kesim varoluşsal okumayı ikmal ettikten sonra entellektüel okumaya yönelmeli ve Risalelerden modern dünyayı dönüştürecek düsturlar çıkarabilmeli ve bu düstur ve prensipleri bu dönüşüm projesi bağlamında istihdam edebilmelidir. Diğer tarafta aynı şekilde durağanlaşmış İslam düşüncesini yeniden canlandırmak için de Risaleleri kullanabilme entellektüel potansiyeline de ulaşabilmiş olmalıdır. Entellektel bir okuyucu bunu nasıl başaracaktır?

Risaleyi nur okuyucusu Risaleleri önce hangi gaye için okuduğuna karar vermelidir. Eğer varoluşsal gaye, yani ahlaki ve manevi gıdalanma için okuyacaksa, mümkünse bir cemaat içinde kalbini ve ruhunu açarak okumalıdır. Böyle bir okuma için gerekirse aklı yedeğe alabilmeli ve mümkün olduğu kadar sorguamadan ve bağlanarak okumalıdır. İkinci tür entellektüel okumaya ise okuyucu bir soruyla başlamalı ve Risalelerde o sorunun cevabını aramalıdır. Meselâ, Risalelerde Cenab-ı Hakk'ın varlığı ve Onun insan ve kainatla alakası eserden müessire giden veya kainattaki düzen ve intizamdan bir Nazım-ı Ekber'in varlığına ulaşan bir akıl yürütme yoluyla tesis edilmektedir. Buna Kelam'da hudus ve gaye ve nizam delili denmektedir. Kant Saf Aklın Tenkidi isimli eserinde bu her iki delili çok başarılı bir şekilde tenkit etmiş ve hatta çürütmüştür. Şimdi Risaleleri entellektüel açıdan okuyacak ve buradan bir modern felsefe eleştirisi çıkaracak biri doğrudan Kant'ın tenkitlerinin üstesinden gelmek için Risalelerden fikir ve prensipler devşirecek ve Kantı felsefi olarak ciddi bir şekilde eleştirebilmelidir. Ya da kötülüğün bu dünyadaki varlığı ile Cenab-ı Hakk'ın merhamet ve kudretinin telifi nasıl

olacaktır? Eğer sonsuz derecede merametli Kadir-i Mutlak kötülüğün varlığını istiyorsa nasıl merhametli oluyor eğer istemiyorsa niçin ona müsade ediyor? Kötülük meselesi denen bu meseleyi çözebilmek için bu gayeye matuf olarak okumak entellektüel okuma olacaktır. Ya da Müslümanlar hakikate inandıkları halde niçin fakir, cahil ve türlü iftiraklar içinde ve dünyayı idare eden güçlere mahküm durumdalar? Batılılar hakikate inanmadıkları halde niçin dünyaya ve Müslümanlara hakim durumdalar? Bu tür entellektüel okumada okuyucunun elinde bir mesele ve bir soru olmalı ve Risale okurken niyetini bu soru bağlamında oluşturmalı ve bu soruyu ihata edecek bir perspektif oluşturmalıdır. Bu durum ister istemez Risalelere dışarıdan bakmayı gerektirmektedir. Böyle bir bakış elde edebilmek için bir nevi metodolojik bir gayeye matuf olarak Risalelerin dışına çıkılmalı ve terk edilebilmelidir. Ancak ve ancak böyle bir dış bakışla Risalelerin entellektüel gücü takdir edilebilir ve ancak böyle bir dış bakışla Risalelerin entellektüel gücü daha yerinde kullanılabilir.

Bu nevi entellektüel okumaya ilaveten kalb ve ruhun seyri-sülukunu gerçekleştirecek bir okuma seviyesi de bulunmaktadır. Biz bu meseleyi daha çok kitabın üçüncü bölümünde genişçe ele almaya gayret edeceğiz. Risalelerin bu tarz ruhî terakkiyi gerçekleştirecek gücü var mı? Bu soruya aşağıdaki mülahazalara dayanarak müspet cevap verebileceğimizi düşünüyoruz. Birincisi eğer biz Üstad Said-i Nursi Hazretlerinin müceddid olduğunu düşünüyorsak, kalbi ve ruhi hayatın tecdidini olmadan ne sıradan insanların dindarlığı ne de Müslüman entellektüellerin zihni dünyası tecdid etmek mümkün olacaktır. Bu sebeple Risalelerin aynı zamanda onu bu niyetle okuyanlarda seyri süluku ruhaniyi gerçekleştirme gücü olduğuna ianıyoruz. İkincisi, Risaleler bu perspektifle ele alındığında, kitapların manevi terakkiyi gerçekleştirmek için detaylı bir planı haiz olduğu anlaşılır. Üçüncüsü, Risalelerin Türkiye ve dünyadaki bu geniş etkisini biz onun böyle bir manevi gücüyle izah ediyoruz. Dördüncüsü, Üstad Said-i Nursî Hazretlerinin en yakınında bulunan talebelerinin yüksek seviyede manevi kalite ihraz etmeleri Üstadın ve Risalelerin manevi gücünü ispata önemli bir delil olacağını düşünüyorum.

Risalelerin insanın manevi seyahatine rehber olabilesi için öncelikle gerekli olan şey Eserlerin bu tür bir rehberliği gerçekleştireceğine inanmak gerekiyor. Sonra bu niyetle samimi olarak Risalelerde kalbi hayatı besleyecek ve geliştirecek düstur ve uygulamaların ipuçlarını aramak ve onları bulup uygulamak gerekiyor. Manevi gelişmeye istitadı olanlar ve bu yolda ilerlemek isteyenler Risalelerde gerekli işaret ve kılavuzluğu kolaylıkla bulacaklardır. Risalelerin bu yoldaki kılavuzluğu ancak samimi ve nitelikli bir dindarlığı başarmış olanlar içindir. Dinî yaşayışına, helal ve haramlara dikkat etmeyenler ve farz ve nafiye namazlarında yeterince dikkatli olamayanlara Risalelerin manevi pencereleri kapalı olmalıdır. Bu mülahazalardan hareketle, Risalelerin tarikatler gibi özel bir yol değilde genel bir yol olduğunu söylemek gerekir. Meselâ bir tarikate süluk etmiş bir müride şeyhi ya da yetkili biri tarafından o kişiye münhasır bir yol tarifi yapılır. Bu kimse yolda ilerledikçe onun sorumlulukları ve günlük evradı değişir ve bu yöntemle eğer kaabiliyeti varsa ya da nasibinde buluyorsa, nefsin hallerini yaşayarak geçer ve kalbin ve ruhun dereceyi hayatında yol alır. Said Nursî Hazretleri klasik anlamda bir tarikat şeyhi olmadığı ve Risaleler de bir tarikat kitabı mahiyetinde bulunmadığı için, Risalelerde kalbi

hayatın tekamülünün düsturları genel olarak tarif edilmiş olmalıdır. Dolayısıyla Risaleleri manevi gıdalanma için okuyanlar onda aradıkları gıdaları bulmakta güçlük çekmeyecekler. Kalbin derececi hayatı günlük evrattan daha ziyade varlığı yani tabiatı ve olayları yorumlayarak, bu tür yorumlamada bir nevi manevi işaretler olarak kendi yolunu çizme şeklinde olacaktır.

Risaleyi Nur müellifinin büyük iman mücadelesi ve bu mücadelenin mahiyetiyle birlikte telif edilmiş Eserler ve bu Eserlerin zamanla artan etkisi ve bu etkiye bağlı cemaatler oluşması ve nihayetinde bu Eserleri kendine program yaparak kemniyet ve keyfiyet planında büyük bir muaffakiyete ulaşmış Hizmet Hareketi ve bu hareketin menfi ya da müspet bütün dünyanın güdemine girmesi önümüzdeki zamanlara Risalelere merakın artacağı ve Eserler hakkında ciddi akademik araştırmaların yapılacağı anlamına gelmektedir. Biz geleceğin araştırmalarına bir katkıda bulunmak üzere bu bölümde Risalelerin en temel fonksiyonu olarak gördüğümüz ahlaki ve dinî rehberliği nasıl gerçekleştirdiği sorusuna cevap aradık. Burada tavattun kavramıyla izah ettiğimiz Risaleleri bir dünya görüşü haline getirme şartlarını ve sürecini ele aldık. İkinci bölümde Risalelerin entellektüel alanda tecdidi nasıl başardığını inceleyeceğiz.